

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת תצוה ופורים קטן, תשס"ח
מספר 743מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

"פורים קטן", ימי פורים קהילתיים, מקומיים, ארציים ומשפחתיים

קהילות ומשפחות ציינו יום אחד בשנה שבו אירע להם נס כמו הצלה מצרה, מגזרה, רצח, פוגרום, רעידת אדמה, שרפה או פורענויות אחרות, וקבעו "פורים קטן" מיוחד בתאריך זה. הן הקדימו בתענית, נהגו לעשות סעודת הודיה ללומדי תורה, לתת צדקה, להדליק נרות כמו ביום טוב, לומר מזמורי תהילים ו"על הנסים", לקרוא בבתי הכנסת במגילות, לשיר פיוטים שנתחברו במיוחד לציון הנס, להיבטל ממלאכתם ולשלוח "משלוח מנות" ו"מתנות לעניים". הן הנחילו את יום הנס הזה לבניהם ולדורות הבאים אחריהם.

רבי אברהם בן יחיאל מיכל דנציג, דיין בוויילנא (1748-1820), מחבר ספרי ההלכות: "חיי אדם", "חכמת אדם" ו"בינת אדם", כתב "שמי שאירע לו נס, וכל שכן בני עיר, יכולים לתקן הסכמה עליהם ועל הבאים אחריהם, לעשות אותו יום לפורים". ואכן קרה לו עצמו ולמשפחתו נס בתקס"ד (1804), כאשר האש אחזה בבית-אוצר אבקת השרפה בעירו, וביתו ועוד בתים רבים נהרסו ונשרפו. 31 איש נהרגו, והוא ובני משפחתו רק נפצעו, ורק כפסע היה בינם ובין המוות. רבי אברהם דנציג קבע את יום ההצלה הזה ל"פורים קטן", וקרא לו ביידיש "פולווערפורים" ("פורים של אבק השריפה").¹

גם משפחות אחרות קבעו ימי פורים משפחתיים: **רבי שמואל הנגיד בספרד**, בא' אלול ד' תשצ"ט (1039); **ר' חנוך בן א' משה אלטשול מפראג**, בכ"ב בטבת שפ"ג (1623); **ר' יום-טוב ליפמאן העלייר בן נתן הלוי** (1579-1654), שהיה רב במורביה, רב כולל בפראג, ולאחר מכן רב כולל בקראקא, חיבר פירוש למשנה בשם "תוספות יום טוב" (פורסם ב-1644); משפחת מיוחס בירושלים, בט"ו באדר תפ"ד (1734) ועוד.

והנה כמה קהילות שקבעו "פורים קטן" ביום הצלתן: 1. "פורים אדום" של יהודי אלג'יר בי"ד בחשוון ש"א (1540); 2. "פורים אנקונה" בכ"א בטבת ת"ן (1690); 3. "פורים רומי" בא' שבט תקנ"ג (1793); 4. "פורים באגדד" בי"א באב תצ"ג (1733); 5. "פורים קהיר" ("פורים מצרים") בכ"ח באדר רפ"ד (1524); 6. "פורים קאנדיאה" (כרתים) בי"ח בתמוז שמ"ג (1583); 7. "פורים קובנה" בז' באדר תקמ"ג (1783); 8. "פורים פוזן" בא' בחשוון תס"ד (1704); 9. "פורים ווידין" בי' בחשוון תקס"ו (1806); 10. "פורים טבריא" בז' באלול תק"ג (1743); 11. "פורים חברון" בא' באב; 12. "פורים כיוס" (1595); 13. "פורים ליפאנטו" (1554); 14. "פורים סאראגוסה" (1380); 15. "פורים פאדובה" (1795); 16. "פורים פירנצה" (1790); 17. "פורים פרנקפורט" (1616); 18. "פורים נרבונה" (1236); 19. "פורים רודיס" (1840).²

¹ ספר "חיי אדם", ירושלים תשי"ח, הלכות מגילה, ס' מ"א. הוא חיבר את "תפילת זכה", שאומרים אותה לפני תפילת "כל נדרי" בליל יום הכיפורים; "מגן אברהם" לר' אברהם אבלי גומבינר, פוסק מפורסם (1637-1683), פירוש לשולחן ערוך, אורח חיים, תרפ"ו.

² י"ד אייזנשטיין, **אוצר ישראל**, כרך ד, עמ' 215-217; **האנציקלופדיה העברית**, כרך 27, עמ' 541-542.

בדורנו נקבע "פורים דרומניה" ביום ד' באלול תש"ד (23 באוגוסט 1944).³ ביום זה ניצלו ממוות כ-400 אלף יהודי רומניה, כמחצית מכל היהודים בארץ זו, בזכות שחרור רומניה על ידי הצבא האדום הסובייטי מציפורני הצבא הנאצי.⁴ הגרמנים התכוונו להפוך מדינה זו ככל שאר מדינות אירופה ל"יודן ריין" – נקיייה מיהודים,⁵ אולם לשמחתנו הם לא הספיקו, כיוון שרומניה שוחררה ב-9 במאי 1945 – שמונה חודשים וחצי לפני תום המלחמה.⁶

בין חיילי הצבא האדום ששחרר כמחצית מיהודי רומניה, היו גם חיילים יהודים. רומניה הצטרפה ל"בנות הברית", וחייליה נלחמו נגד הגרמנים. הרודן יון אנטונסקו וסגנו, ראש הממשלה מיכאי אנטונסקו, ושרים אחרים נעצרו, הובאו למשפט והוצאו להורג. המלך מיכאי הראשון (שאמו המלכה-האם הלנה הוכרה על ידי "יד ושם" כ"חסידת אומות העולם") הכריז על הפלת הדיקטטורה של אנטונסקו ועל יציאת המדינה מברית "הציר".

יום 23 באוגוסט 1944 נחרט בזיכרונם של יהודי המדינה כ"פורים דרומניה", יום ההצלה ממוות, יום הנס, הפדות והיציאה מאבל ליום טוב ו"אתחלתה דגאולה". יהודים התהלכו זקופי קומה, והורגשה אווירה של חופש וחרות. נראה היה שהאנטישמיות פסקה, ותנועות נוער ומפלגות ציוניות החלו לקום, בהן "בני עקיבא", "תורה ועבודה", "הפועל המזרחי" ו"מזרחי", "פועלי אגודת ישראל" ו"אגודת ישראל" ותנועות אחרות, שכללו עשרות אלפי חברים ועשרות פלוגות הכשרה שהכשירו את החלוצים להתיישבות בארץ ישראל. תנועות הנוער הציוני ערכו תהלוכות ומצעדים בדגלי כחול-לבן ברחובות הערים והשמיעו שירים עבריים ללא פחד ומורא. העלייה החלה, וההרגשה הכללית הייתה שקרבו ימות המשיח. במשך השנים עלו מרומניה כ-350,000 יהודים, הקימו עשרות קיבוצים ומושבים והצטרפו גם להתיישבות הוותיקה. ברומניה עצמה נותרו כיום אלפים אחדים של יהודים.

* * *

קטע מתוך מגילת החורבן של יהודי רומניה, על הצלת 400,000 מיהודי רומניה ממוות ב-
23/08/1944

אֲנִי עוֹמְדִים דָּם וְכַסְפֵי רֵאשִׁי לְפָנֵי הַמַּלְאָכִים הַזֵּאת כִּזְכֹּר הַיְהוּדִים
הַלְמוֹנֵי שְׁנֵפֶל עַל קְדוּשַׁת הַשָּׁמַיִם. יְהוּדֵי רוֹמַנְיָה יָדְעוּ אֶת כָּל פְּעוּלֵי
הַתְּקוּפָה הַפְּשִׁיטִית. הֵם הָיוּ אֶזְבֵּחַ יָצֵת "כָּל הַבְּלִיָּה לֹא יֵאֱמָרוּ"
וְחֵרֵב חֲדָה הָיְתָה מוֹצֵחַת כָּל הַיָּמִים עַל עַמְּנוּ הַיְהוּדִים שֶׁנִּשְׁאַרְה
בְּחַיִּים. לְאַחַר שֶׁאַרְבַּע מֵאוֹת אֶלֶף יְהוּדִים צִסְפוּ בְּדַרְכֵם שְׁוֹצְזֵת
חֵשֶׁךְ וְהוֹדִיעַ הַ"בּוֹקֵר" שֶׁשֶׁעַר טְאֵלֶעֶבֶל אֵטִי" לֵם יָמֵי פְּרִפּוּרִי
הַצִּיָּסָה שֶׁל הַבּוֹלִיחֵת הַפְּשִׁיטִיכֵיטִים, כִּי עֵד סוֹף שֶׁיָּצֵת 1944 תִּהְיֶה
רוֹמַנְיָה "יּוֹדֵן-רֵיין" רִיקָה מִיְהוּדִים. אִם הַקְּרוֹלִיחֵת לְהוֹבִלֵי-עֵד
לְמוֹקְמוֹרֵת הַהַשְׁמֵרָה כִּבְרַע מִהַכְּלֵיט, וְאִם תִּצְלָח, עֲלֵיכֶם
לְהוֹדוֹת לְעֵבֶר אֹת הַסּוֹבֵטִים אֲשֶׁר לֹא וְעֵשִׂיכֶם כָּל הַיּוֹם
וְהַלַּיְלָה אֶת הָאוֹיֵב מְכֹרֵת וְאֶבְדוֹת קְשׁוֹת וְלֹא שְׂגוּרָה אֶת

ד"ר יעקב גלר
המרכז ללימודי יסוד ביהדות

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
כתובתנו באינטרנט: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/>

³ לוח תש"ד, בקיץ 1943, בתוך ימות המלחמה: Almanah Evreesc 5704 – 1944, Bucuresti 1943, pp. 5-38.

⁴ אני ובני משפחתי היינו בין הניצולים.

⁵ יעקב גלר, "מגילת החורבן של יהודי רומניה" דף שבועי לפרשת ויגש וי' בטבת תשס"ח (מס' 734).

⁶ ראו: יעקב גלר, העמידה הרוחנית של יהודי רומניה בתקופת השואה 1940-1944, לוד תשמ"ג.